

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-88-42>

УДК 330.34:338.24:330.131.7

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

THE CONCEPT OF UKRAINE'S NATIONAL RESILIENCE UNDER GLOBAL UNCERTAINTY

Гугул Руслан Ярославович

викладач,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Західноукраїнського національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5455-1869>**Gugul Ruslan**Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics
West Ukrainian National University

У статті розроблено авторську концепцію національної стійкості України як нової інтегральної макроекономічної категорії в умовах глобальної невизначеності. Запропоновано нове визначення категорії «національна стійкість», обґрунтовано її суспільно-екологічну та цивілізаційну природу, сформовано модель взаємодії економічної, соціальної, екологічної, інституційної, технологічної та цивілізаційної підсистем. Розроблено макроекономічний механізм формування національної стійкості, систему індикаторів її оцінювання та інтегральний Індекс національної стійкості України (NRI-U). Запропоновано концептуальну модель державної політики, орієнтовану на випереджальну адаптацію, структурну модернізацію та довгострокову трансформацію. Доведено, що запропонований підхід створює теоретико-методологічне підґрунтя для формування нової парадигми макроекономічного розвитку України та може бути використаний у процесі стратегічного державного й регіонального управління, а також під час розроблення політики післявоєнного відновлення.

Ключові слова: національна стійкість; глобальна невизначеність; макроекономічний розвиток; цивілізаційний розвиток; державна політика; інтегральний індекс NRI-U; стратегічна трансформація.

The growing complexity of global uncertainty caused by geopolitical instability, military conflicts, technological change, climate challenges and economic fragmentation requires a revision of the theoretical foundations of national development. Traditional concepts of macroeconomic stability, economic security and resilience are no longer sufficient to explain the long-term capacity of a state to ensure sustainable development. The purpose of this study is to develop an original concept of Ukraine's national resilience as a new integrated macroeconomic category and to substantiate a socio-ecological and civilizational paradigm of development under conditions of global uncertainty. The research is based on a systemic, interdisciplinary and institutional approach using systems analysis, structural-functional analysis, comparative analysis, synthesis, abstraction and conceptual modelling. The study proposes a new definition of national resilience as the integrated ability of a national system to preserve its functional integrity, social viability and strategic subjectivity while ensuring adaptive transformation and long-term development. An original model integrating six interdependent subsystems-economic, social, ecological, institutional, technological and civilizational is developed. A macroeconomic mechanism for resilience formation, a system of assessment indicators and the National Resilience Index of Ukraine (NRI-U) are proposed to evaluate resilience, identify structural imbalances and support strategic decision-making. The paper also substantiates a resilience-oriented governance model that shifts public policy from reactive crisis response to anticipatory adaptation and long-term transformation. The practical value of the research lies in the possibility of applying the proposed conceptual framework and the NRI-U methodology in national and regional strategic planning, post-war recovery programmes and public policy evaluation. The proposed approach expands the theoretical foundations of macroeconomic development and provides methodological support for strengthening Ukraine's national resilience under conditions of prolonged global uncertainty.

Keywords: national resilience; global uncertainty; macroeconomic development; civilizational development; resilience-oriented governance; National Resilience Index of Ukraine (NRI-U); strategic transformation.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світової економіки відбувається в умовах зростання глобальної невизначеності, зумовленої геополітичними конфліктами, технологічними трансформаціями, кліматичними змінами та іншими взаємопов'язаними викликами. За цих умов традиційні підходи, орієнтовані переважно на макроекономічну стабільність і економічне зростання, вже не забезпечують належної адаптивності держав. Для України проблема національної стійкості є особливо актуальною в умовах війни, післявоєнного відновлення та європейської інтеграції, що потребує переходу від реагування на окремі кризи до формування моделі розвитку, здатної забезпечувати адаптацію, безперервність функціонування та довгострокове зростання.

Попри значну кількість досліджень економічної безпеки, резильєнтності, сталого розвитку та інституційних трансформацій, відсутня цілісна концепція національної стійкості як інтегральної макроекономічної категорії. Недостатньо розробленими залишаються питання взаємодії її структурних підсистем, комплексного оцінювання рівня стійкості та формування державної політики, орієнтованої на випереджальну адаптацію й довгострокову трансформацію. Це зумовлює необхідність розроблення нової суспільно-екологічної та цивілізаційної парадигми макроекономічного розвитку, що ґрунтується на концепції національної стійкості України. Її реалізація передбачає формування нового понятійного апарату, авторської моделі структурних компонентів, макроекономічного механізму забезпечення стійкості, системи індикаторів та інтегрального Індексу національної стійкості України (National Resilience Index of Ukraine, NRI-U) як інструменту стратегічного державного управління в умовах глобальної невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика стійкості національних економік розвивається в межах економічного, соціального, екологічного, інституційного та безпекового підходів. О. Булатова, В. Панченко та О. Іващенко [1], Г. Ситник [6] обґрунтовують необхідність переходу від реагування на глобальні загрози до управління політикою стійкості, акцентуючи увагу на ризик-орієнтованому розвитку, цифровізації та зміцненні конкурентоспроможності держав. В. Геєць [2] пов'язує економічну стійкість із збереженням внутрішнього відтворювального потенціалу та економічного суверенітету, тоді як М. Жика-

ляк [3] розглядає її як здатність економіки протистояти шокам і відновлювати макроекономічну рівновагу. С. Козловський, В. Скомаровський [5] зі співавторами досліджують проблему стійкості через економічну стійкість, та визначають її як стан, збереження можливостей держави продовжувати забезпечувати свій розвиток та функціонування незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів.

Міждисциплінарний підхід представлено у працях О. Князевої зі співавторами [4], Н. Хоми [9] та О. Резнікової [8], які трактують стійкість як результат взаємодії соціальних, екологічних, технологічних та інституційних систем, наголошуючи на адаптивності, трансформаційній спроможності та необхідності інтеграції принципів сталого розвитку. Водночас цивілізаційний вимір розвитку держави залишається недостатньо розкритим.

Соціальні та територіальні аспекти стійкості України досліджено у працях І. Мартусенко [7], Ю. Уманціва та Д. Шкуропадської [10], які акцентують увагу на ролі місцевого самоврядування, людського капіталу, соціальної згуртованості та фінансової спроможності громад. У дослідженнях OECD [11] стійкість економіки України пов'язується зі структурними реформами, розвитком людського капіталу, цифровізацією та інвестиційною модернізацією.

Отже, сучасні дослідження розкривають окремі економічні, соціальні, екологічні, інституційні та технологічні аспекти стійкості. Проте недостатньо розробленою залишається концепція національної стійкості як інтегральної макроекономічної категорії, що поєднує взаємодію економічної, соціальної, екологічної, інституційної, технологічної та цивілізаційної підсистем. Відсутні також комплексний інструментарій її оцінювання та концептуальна модель державної політики, орієнтованої на випереджальну адаптацію і довгострокову трансформацію, що й визначає наукову новизну представленого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є формування авторської концепції національної стійкості України як нової інтегральної макроекономічної категорії, що поєднує економічний, соціальний, екологічний, інституційний, технологічний і цивілізаційний виміри розвитку держави, а також розроблення теоретико-методичних засад її оцінювання та практичної реалізації в умовах глобальної невизначеності. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: обґрунтувати сутність

категорії «національна стійкість»; розробити концептуальну модель її структурних компонентів; сформувані макроекономічний механізм забезпечення стійкості; запропонувати систему індикаторів та інтегральний Індекс національної стійкості України (NRI-U); визначити концептуальні засади державної політики, спрямованої на зміцнення довгострокової адаптивності, конкурентоспроможності та цивілізаційної суб'єктності України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформація глобальних ризиків потребує переосмислення теоретичних підходів до трактування стійкості національної економіки. В умовах геополітичних конфліктів, технологічних змін, кліматичних викликів, демографічних дисбалансів та енергетичної нестабільності стійкість держави не може обмежуватися макроекономічною стабільністю чи здатністю відновлювати докризові параметри функціонування [5; 10]. Вона має відображати спроможність національної системи адаптуватися до системних змін, трансформувати власну структуру та забезпечувати довгостроковий розвиток.

У межах цього дослідження національна стійкість пропонується як самостійна інтегральна категорія макроекономічної теорії. Національна стійкість – це інтегральна здатність національної системи зберігати функціональну цілісність, суспільну життєздатність і стратегічну суб'єктність під впливом внутрішніх та зовнішніх шоків, забезпечуючи безперервність критичних процесів, адаптивне перетворення економічних, соціальних, екологічних, інституційних, технологічних і цивілізаційних структур, мобілізацію внутрішнього потенціалу та формування нової траєкторії довгострокового розвитку. Запропоноване визначення ґрунтується на розумінні національної стійкості як динамічної властивості відкритої системи, результатом якої є не повернення до попереднього стану, а формування якісно нової моделі розвитку, здатної ефективніше протистояти майбутнім викликам.

Національна стійкість характеризується чотирма взаємопов'язаними функціональними властивостями: опірністю (здатністю мінімізувати втрати та підтримувати функціонування критично важливих систем), адаптивністю (спроможністю змінювати економічні, інституційні та соціальні механізми відповідно до нових умов), відновлюваністю (здатністю відтворювати людський, виробничий, фінансовий, природний та інфраструктурний потен-

ціал) і трансформативністю (спроможністю використовувати кризу як чинник структурної модернізації та довгострокового розвитку) [6, с. 11].

Такий підхід дає змогу чітко розмежувати національну стійкість із суміжними категоріями. А саме, економічна безпека орієнтована на захист національних інтересів, макроекономічна стабільність – на збалансованість економічних параметрів, резильєнтність – на здатність системи витримувати шоки й відновлюватися, а сталий розвиток – на узгодження економічних, соціальних та екологічних цілей. Національна стійкість інтегрує ці підходи, але доповнює їх здатністю держави забезпечувати стратегічну суб'єктність, суспільну цілісність і структурну трансформацію в умовах глобальної невизначеності [8, с. 21]. Авторська модель національної стійкості України охоплює шість взаємопов'язаних структурних компонентів: економічний, соціальний, екологічний, інституційний, технологічний та цивілізаційний. Кожен із них виконує окрему функцію, однак стійкість формується лише внаслідок їхньої взаємодії. Послаблення будь-якої підсистеми поширює ризики на інші, тоді як їх збалансований розвиток створює синергетичний ефект.

Економічний компонент забезпечує ресурсну основу розвитку; соціальний – людський капітал і суспільну згуртованість; екологічний – довгострокову ресурсну спроможність; інституційний – координацію та ефективність державного управління; технологічний – інноваційне оновлення й адаптивність економіки; а цивілізаційний – ціннісну єдність, стратегічну суб'єктність і довгострокову орієнтацію розвитку держави [5; 7]. Отже, національна стійкість є результатом не ізолюваного функціонування окремих компонентів, а їхньої структурної комплементарності, за якої ефективність кожної підсистеми визначається якістю взаємозв'язків з іншими. Саме тому структуру майбутньої моделі доцільно представити у вигляді взаємопов'язаної багаторівневої системи.

Принциповою особливістю моделі є відсутність жорсткої ієрархії між її компонентами. Національна стійкість формується не як сума окремих видів стійкості, а як результат взаємодії економічної, соціальної, екологічної, інституційної, технологічної та цивілізаційної підсистем. Саме тому інтегральний рівень стійкості визначається не лише станом кожної з них, а й якістю взаємозв'язків між ними [9]. Високий рівень розвитку окремого ком-

понента не компенсує критичної слабкості інших, що дозволяє сформулювати принцип структурної комплементарності як одну з провідних засад авторської концепції. Відповідно, національна стійкість розглядається як багатовимірна властивість держави й суспільства, що реалізується через послідовність опору, адаптації, відновлення та трансформації й створює теоретичне підґрунтя для побудови макроекономічного механізму її забезпечення [1].

На відміну від існуючих підходів, запропонована концепція виходить із системної взаємозалежності всіх структурних компонентів. Національна стійкість формується внаслідок безперервного обміну матеріальними, фінансовими, людськими, інформаційними, технологічними та інституційними ресурсами між підсистемами, що забезпечує здатність національної системи до самоорганізації, адаптації та структурної трансформації в умовах глобальної невизначеності (табл. 1).

Економічна підсистема формує ресурсну основу національної стійкості, забезпечуючи фінансові, виробничі та інвестиційні можливості розвитку, тоді як її ефективність залежить від людського капіталу, інституційної якості, технологічного рівня та екологічної збалансованості [3]. Соціальна підсистема визначає здатність суспільства до адаптації, мобілізації та підтримання суспільної довіри [2]. Екологічна забезпечує довгострокову ресурсну спроможність і створює передумови для сталого економічного розвитку [7]. Інституційна координує взаємодію всіх компонен-

тів, технологічна прискорює модернізацію та інноваційний розвиток, а цивілізаційна формує ціннісну єдність, стратегічну орієнтацію та суспільну консолідацію [11].

Таким чином, структурні компоненти функціонують як єдина взаємопов'язана система: розвиток кожної підсистеми посилює інші, тоді як її послаблення генерує системні ризики. Отже, інтегральний рівень національної стійкості визначається не максимізацією окремих показників, а збалансованістю та синергією взаємодії всіх складових.

Запропонована концепція дає змогу сформулювати макроекономічний механізм формування національної стійкості як сукупність взаємопов'язаних економічних, соціальних, екологічних, інституційних, технологічних і цивілізаційних процесів, що забезпечують перетворення ресурсного потенціалу держави на її довгострокову адаптивність і стратегічний розвиток. На відміну від традиційних моделей кризового управління, механізм має проактивний характер і ґрунтується на стратегічному прогнозуванні, оцінюванні ризиків, розвитку людського капіталу, інноваційній модернізації та інституційному вдосконаленні. Макроекономічний механізм включає п'ять взаємопов'язаних етапів: ідентифікацію ризиків; мобілізацію ресурсного потенціалу; координацію взаємодії підсистем; формування адаптаційних і трансформаційних рішень; досягнення синергетичного ефекту, що забезпечує перехід від окремих видів стійкості до інтегральної національної стійкості [5].

Таблиця 1

Механізм взаємодії структурних компонентів національної стійкості

№	Підсистема	Основний ресурс	На кого здійснює найбільший вплив	Основний результат
1	Економічна	Фінансовий, виробничий капітал	Соціальну, технологічну, екологічну	Інвестиції, зайнятість, доходи
2	Соціальна	Людський капітал	Економічну, інституційну	Продуктивність, довіра, мобілізація
3	Екологічна	Природний капітал	Економічну, соціальну	Ресурсна безпека, якість життя
4	Інституційна	Управління	Усі підсистеми	Координація, ефективність політики
5	Технологічна	Інновації	Економічну, інституційну, екологічну	Продуктивність, цифровізація
6	Цивілізаційна	Цінності, ідентичність	Усі підсистеми	Стратегічна єдність, суб'єктність

Джерело: сформовано автором

Водночас однією з головних проблем сучасних досліджень залишається відсутність комплексного підходу до оцінювання національної стійкості. Більшість міжнародних індексів аналізує окремі аспекти розвитку, тоді як запропонована концепція передбачає оцінювання відповідно до принципу структурної відповідності, за яким кожний із шести підсистем відповідає окрема група індикаторів, а інтегральний рівень стійкості визначається результатом їхньої системної взаємодії [11].

Запропонована методика базується на п'яти фундаментальних принципах: 1) комплексності; 2) системності; 3) адаптивності; 4) порівнюваності; 5) динамічності. Комплексність означає охоплення всіх структурних компонентів авторської моделі. Системність передбачає взаємозалежність показників між собою. Адаптивність забезпечує можливість зміни складу індикаторів відповідно до характеру глобальних викликів [4, с. 11]. Порівнюваність створює можливість міжнародних та міжчасових зіставлень. Динамічність орієнтує оцінювання не лише на поточний стан, але й на потенціал майбутнього розвитку.

Запропонована система включає шість блоків індикаторів (табл. 2), які безпосередньо відповідають структурним компонентам моделі національної стійкості.

Кожний показник попередньо нормалізується шляхом приведення до шкали від 0

до 1. Для стимулюючих показників використовується залежність:

$$Z_i = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}$$

а для дестимулюючих:

$$Z_i = \frac{x_{\max} - x_i}{x_{\max} - x_{\min}}$$

Такий підхід забезпечує порівнюваність різномірних економічних, соціальних та екологічних показників незалежно від одиниць їх вимірювання.

Після нормалізації для кожної структурної підсистеми визначається інтегральний субіндекс як середньозважене значення відповідної групи показників:

$$R_j = \sum_{i=1}^n w_i z_i$$

де, R_j – інтегральний показник j -ої підсистеми;

w_i – ваговий коефіцієнт окремого індикатора;

z_i – нормалізоване значення показника.

Сума ваг усередині кожної підсистеми дорівнює одиниці

$$\sum_{i=1}^n w_i = 1.$$

Для забезпечення універсальності методики на початковому етапі пропонується використовувати однакові вагові коефіцієнти для

Таблиця 2

Система індикаторів оцінювання Національної стійкості України

№	Компонент	Основні індикатори
1	Економічний (Е)	темпи зростання ВВП; рівень інфляції; державний борг; бюджетна стійкість; експортна диверсифікація; енергетична незалежність; рівень інвестицій; продуктивність праці
2	Соціальний (S)	індекс людського розвитку; рівень зайнятості; демографічна стійкість; рівень бідності; соціальна згуртованість; доступність освіти та охорони здоров'я
3	Екологічний (Ec)	викиди CO ₂ ; частка відновлюваної енергетики; якість довкілля; ефективність використання ресурсів; відновлення екосистем; екологічна безпека
4	Інституційний (I)	якість державного управління; верховенство права; ефективність уряду; контроль корупції; цифровізація державних послуг; бюджетна прозорість
5	Технологічний (T)	витрати на R&D; цифровізація економіки; патентна активність; розвиток високотехнологічного виробництва; кібербезпека; інноваційна активність
6	Цивілізаційний (C)	суспільна довіра; громадянська активність; культурна згуртованість; інформаційна стійкість; європейська інтегрованість; міжнародна репутація держави

Джерело: сформовано автором

всіх індикаторів усередині відповідної групи. Подальші емпіричні дослідження можуть уточнювати ваги за допомогою факторного аналізу, методу головних компонент або експертного оцінювання.

Інтегральний Індекс національної стійкості України (National Resilience Index of Ukraine – NRI-U) пропонується визначати як агреговану функцію шести субіндексів:

$$NRI - U = \alpha E + \beta S + \gamma Ec + \delta I + \varphi T + \mu C$$

де, E – економічний субіндекс; S – соціальний; Ec – екологічний; I – інституційний; T – технологічний; C – цивілізаційний;

$$\alpha + \beta + \gamma + \delta + \varphi + \mu = 1$$

На відміну від більшості існуючих інтегральних індексів, запропонована модель допускає гнучку систему вагових коефіцієнтів залежно від стратегічних пріоритетів державної політики. В умовах воєнного стану більша вага може надаватися інституційному, економічному та цивілізаційному компонентам, тоді як у період післявоєнного розвитку – технологічному, екологічному та соціальному [6]. З метою інтерпретації результатів у табл. 3 пропонується шкала оцінювання.

Запропонований індекс має низку методологічних переваг. По-перше, він безпосередньо базується на запропонованій концепції національної стійкості та відображає її структурну логіку. По-друге, методика забезпечує можливість динамічного моніторингу змін у часі та міждержавного порівняння. По-третє, використання субіндексів дозволяє виявляти структурні дисбаланси між окремими компонентами, що створює підґрунтя для формування адресної державної політики. По-четверте, індекс може застосовуватися не лише на національному, а й на регіональному рівні після відповідної адаптації системи показників.

Таким чином, National Resilience Index of Ukraine (NRI-U) є не лише інтегральним інструментом оцінювання поточного рівня націо-

нальної стійкості, а й аналітичною платформою для прогнозування наслідків глобальних викликів, визначення критичних структурних дисбалансів та обґрунтування пріоритетів державної політики. Його принциповою відмінністю від існуючих міжнародних підходів є інтеграція економічного, соціального, екологічного, інституційного, технологічного та цивілізаційного вимірів у єдину концептуальну модель, що забезпечує комплексне оцінювання здатності держави до адаптації, відновлення та довгострокової трансформації в умовах глобальної невизначеності.

Сучасна глобальна невизначеність істотно змінює зміст державної економічної політики. Традиційні моделі державного управління здебільшого орієнтовані на реагування після виникнення кризових явищ, мінімізацію їхніх наслідків і відновлення втрачених соціально-економічних параметрів [3; 4]. Такий підхід був ефективним за умов відносно стабільного зовнішнього середовища, коли кризові явища мали локальний або циклічний характер. Проте сучасні виклики характеризуються високою взаємозалежністю, багатовекторністю та тривалою дією, що істотно обмежує ефективність реактивної моделі управління [1]. У запропонованій концепції національна стійкість розглядається як стратегічна мета державної політики, а не як наслідок успішного подолання окремої кризи. Відповідно, основним завданням державного управління стає не відновлення попереднього стану економіки, а формування її довгострокової здатності адаптуватися до змін, підтримувати функціональну цілісність та здійснювати структурну модернізацію в умовах постійної глобальної невизначеності (табл. 4).

Запропонована концептуальна модель державної політики ґрунтується на переході від реактивної моделі відновлення до проактивної моделі забезпечення національної стійкості. Принципова відмінність між ними

Таблиця 3

Інтерпретація значень інтегрального Індексу національної стійкості України

Значення NRI-U	Рівень стійкості	Характеристика
0,00 - 0,20	Критичний	Висока системна вразливість
0,21 - 0,40	Низький	Функціонування під постійною загрозою
0,41 - 0,60	Середній	Часткова адаптивність до зовнішніх викликів
0,61 - 0,80	Високий	Стійке функціонування та ефективна адаптація
0,81 - 1,00	Дуже високий	Випереджальна трансформація та стратегічна суб'єктність

Джерело: сформовано автором

Таблиця 4

**Еволюція державної політики: від моделі відновлення
до моделі забезпечення національної стійкості**

№	Критерій	Реактивна модель (Recovery-oriented Policy)	Авторська модель (Resilience-oriented Governance)
1	Головна мета	Відновлення після кризи	Формування довгострокової національної стійкості
2	Часовий горизонт	Коротко- та середньостроковий	Довгостроковий, стратегічний
3	Об'єкт управління	Наслідки криз	Причини вразливості та адаптаційний потенціал
4	Основний інструмент	Антикризові заходи	Стратегічне прогнозування, адаптація та трансформація
5	Критерій ефективності	Швидкість відновлення	Здатність до адаптації, модернізації та розвитку
6	Очікуваний результат	Повернення до попереднього стану	Формування нової, більш стійкої моделі розвитку

Джерело: сформовано автором

полягає у зміні стратегічної логіки державного управління. Якщо традиційна політика концентрується на ліквідації наслідків кризових явищ, то нова модель передбачає систематичне нарощування адаптаційного потенціалу держави, розвиток інституційної гнучкості, зміцнення людського капіталу, технологічне оновлення та підвищення здатності економічної системи функціонувати в умовах невизначеності.

Основою запропонованої моделі є принцип випереджальної адаптації. Його сутність полягає у формуванні таких інституційних, економічних, соціальних та технологічних передумов, які забезпечують готовність держави до потенційних змін ще до моменту виникнення кризових процесів [4; 11]. За такого підходу стратегічне планування базується не на прогнозуванні окремих подій, а на розвитку універсальних адаптаційних спроможностей, здатних забезпечити ефективне реагування на широкий спектр можливих сценаріїв.

Концептуальна модель державної політики передбачає функціонування п'яти взаємопов'язаних стратегічних контурів (рис. 1). Перший контур – стратегічне передбачення, охоплює постійний моніторинг глобальних економічних, геополітичних, технологічних, кліматичних і соціальних тенденцій, аналіз сценаріїв розвитку та своєчасне виявлення потенційних ризиків. Його призначення полягає у формуванні інформаційної основи для прийняття стратегічних рішень.

Другий контур – інституційна адаптація, передбачає підвищення ефективності дер-

жавного управління, удосконалення нормативно-правового середовища, розвиток цифрового врядування, зміцнення стратегічного планування та посилення координації між центральними й місцевими органами влади. Саме інституційна спроможність визначає швидкість трансформації державної політики відповідно до нових викликів.

Третій контур – структурна модернізація економіки, спрямований на диверсифікацію виробництва, підтримку інноваційної діяльності, розвиток критичних технологій, зміцнення енергетичної незалежності, стимулювання внутрішнього інвестування та інтеграцію принципів зеленої економіки у процес післявоєнної відбудови. У запропонованій моделі економічне зростання розглядається як результат підвищення адаптивності економіки, а не як самоціль державної політики.

Четвертий контур – розвиток людського та суспільного потенціалу, охоплює інвестиції в освіту, науку, охорону здоров'я, професійну перепідготовку, підтримку соціальної згуртованості, розвиток громадянського суспільства та зміцнення суспільної довіри. Саме людський капітал забезпечує здатність держави до безперервного оновлення та технологічної модернізації.

П'ятий контур – цивілізаційне забезпечення розвитку, інтегрує систему цінностей, культурну тяглість, національну ідентичність, інформаційну безпеку та європейський вектор розвитку. Його функція полягає у забезпеченні стратегічної суб'єктності держави та суспільної підтримки довгострокових реформ.

Рис. 1. Концептуальна модель державної політики забезпечення національної стійкості України

Джерело: сформовано автором

На відміну від традиційних моделей державного управління, запропонована концепція передбачає постійний зворотний зв'язок між оцінюванням національної стійкості та формуванням управлінських рішень. Інте-

гральний Індекс національної стійкості України (NRI-U) виконує не лише аналітичну, а й регуляторну функцію, забезпечуючи своєчасне виявлення структурних дисбалансів та визначення пріоритетних напрямів держав-

ного втручання. Таким чином, процес оцінювання переходить із площини статистичного моніторингу до інструменту стратегічного управління.

Практична реалізація запропонованої концепції передбачає переорієнтацію державної політики з короткострокового реагування на довгострокове формування адаптаційного потенціалу країни. Це означає, що інвестиції в інституційну спроможність, людський капітал, технологічний розвиток, екологічне відновлення та соціальну згуртованість мають розглядатися не як окремі напрями політики, а як взаємопов'язані елементи єдиної системи забезпечення національної стійкості. У цьому контексті післявоєнне відновлення України доцільно трактувати не як повернення до довоєнної моделі функціонування економіки, а як можливість здійснення глибокої структурної трансформації. Відбудова має супроводжуватися модернізацією виробничої бази, цифровою трансформацією, екологізацією економіки, розвитком інноваційної інфраструктури, підвищенням якості державного управління та зміцненням людського капіталу. Лише за таких умов процес відновлення перетворюється на механізм формування нової моделі розвитку, заснованої на принципах національної стійкості.

Отже, запропонована концептуальна модель державної політики формує нову управлінську парадигму, у якій національна стійкість виступає не лише стратегічною метою, а й основним критерієм оцінювання ефективності державного управління. Її реалізація забезпечує перехід від політики реагування на кризові явища до політики випереджальної адаптації, структурної модернізації та довгострокової трансформації, що створює передумови для зміцнення конкурентоспроможності, суспільної згуртованості, екологічної збалансованості та цивілізаційної суб'єктності України в умовах глобальної невизначеності.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило необхідність переосмислення національної стійкості в умовах системної глобальної невизначеності. На відміну від понять макроекономічної стабільності, економічної безпеки та резильєнтності, запропонована категорія відображає здатність держави не лише протистояти шокам і відновлювати втрачені функції, а й адаптивно змінювати власну структуру та формувати нову траєкторію довгострокового розвитку.

Національну стійкість визначено як інтегральну здатність національної системи зберігати функціональну цілісність, суспільну життєздатність і стратегічну суб'єктність під впливом внутрішніх та зовнішніх шоків, забезпечуючи безперервність критичних процесів, мобілізацію ресурсного потенціалу та структурну трансформацію. Обґрунтовано авторську модель, яка поєднує економічну, соціальну, екологічну, інституційну, технологічну та цивілізаційну підсистеми. Доведено, що інтегральна стійкість формується завдяки їх комплементарній взаємодії, а критичне послаблення однієї зі складових здатне спричинити системну вразливість держави.

Запропонований макроекономічний механізм охоплює ідентифікацію ризиків, мобілізацію ресурсів, міжсистемну координацію, адаптацію, відновлення та трансформацію. Для кількісного оцінювання розроблено інтегральний Індекс національної стійкості України (NRI-U), який агрегує шість відповідних субіндексів і дає змогу визначати структурні дисбаланси та пріоритети державної політики.

Обґрунтовано перехід від реактивної політики післякризового відновлення до державного управління, орієнтованого на випереджальну адаптацію. Така модель передбачає поєднання стратегічного передбачення, інституційної адаптації, структурної модернізації економіки, розвитку людського потенціалу, екологічної трансформації та цивілізаційної інтеграції. Відбудова України за цих умов має розглядатися не як відтворення довоєнної структури, а як можливість переходу до технологічно розвиненої, соціально згуртованої, екологічно збалансованої та інституційно спроможної моделі розвитку.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання авторської концепції та NRI-U у стратегічному державному й регіональному плануванні, розробленні програм відновлення та моніторингу системних ризиків. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною апробацією індексу, обґрунтуванням вагових коефіцієнтів, визначенням порогових значень субіндексів і побудовою сценарних моделей для воєнного, відновлювального та поствідновлювального періодів. Окремого опрацювання потребує кількісне вимірювання цивілізаційної стійкості, суспільної довіри, інформаційної захищеності та стратегічної суб'єктності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Булатова О., Панченко В., Іващенко О. Мегатренди міжнародного економічного розвитку і виклики економічній безпеці: потенціал управління політикою стійкості та протидії ризикам. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2023. № 2. С. 215-222. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-29> (дата звернення: 08.07.2026).
2. Геєць В. М. До питання теорії і практики політики соціальної якості в повоєнній Україні. *Економіка України*. 2023. № 4 (737). С. 3-22. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003> (дата звернення: 06.07.2026).
3. Жикаляк М.В. Економічна стійкість України. *Економічний вісник Донбасу*. 2025. № 1 (79). С. 172-181. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1\(79\)-172-181](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1(79)-172-181) (дата звернення: 08.07.2026).
4. Князева О.В., Іжа М.М., Дядюра К.О., Пахомова Т.І., Домашевська К.О. Стійкість до небезпечових викликів: український та європейський контекст: навч. посібник. Одеса: НУ «Одеська політехніка», 2025. 175 с. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/node_int_progs/navchalnyy_posibnyk_2025_proyekt_no_101175025_-_euresissecur.pdf (дата звернення: 08.07.2026).
5. Козловський С. В., Скомаровський В. В., Солоненко Ю. В., Довгалик Ю. С. Оцінка стійкості економічного розвитку України в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 9. С. 78-82. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.78> (дата звернення: 06.07.2026).
6. Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія / за заг. ред. Г.П. Ситника. ТОВ «Академпрес». Київ. 2024. 358 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/391/files/221d1a94-527f-475a-9005-2c66fc64f84e.pdf> (дата звернення: 08.07.2026).
7. Мартусенко І.В. Глобально-цивілізаційний зсув та формування нового економічного світопорядку: роль України у забезпеченні сталого розвитку, міжнародної торгівлі та глобальних партнерств. *Економіка та суспільство*. 2026. № (87). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-87-7> (дата звернення: 06.07.2026).
8. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД. 2022. 532 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2022.01> (дата звернення: 08.07.2026).
9. Хома Н.М. Національна стійкість: зміст та стратегія забезпечення в умовах війни та повоєнного відновлення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2024. Вип. 38. С. 119-128. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-14-38-119-128>
10. Уманців Ю., Шкуропадська Д. Національна стійкість України в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. 2023. № 151, 5. С. 4-19. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(151\)01](https://doi.org/10.31617/1.2023(151)01).
11. OECD. OECD Economic Outlook. Volume 2025 Issue 2: Resilient Growth but with Increasing Fragilities. Paris : OECD Publishing. 2025. <https://doi.org/10.1787/9f653ca1-en>

REFERENCES:

1. Bulatova O., Panchenko V., Ivashchenko O. (2023). Megatrends mizhnarodnoho ekonomichnoho rozvytku i vyklyky ekonomichnoi bezpetsi: potentsial upravlinnia politykoiu stiikosti ta protydii ryzykam [Megatrends of international economic development and challenges to economic security: the potential of resilience policy management and risk mitigation]. *Modeling the Development of the Economic Systems*. №. 2, pp. 215-222. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-29> (accessed July 08, 2026).
2. Heiets V. M. (2023). Do pytannia teorii i praktyky polityky sotsialnoi yakosti v povoiennii Ukraini [On the theory and practice of social quality policy in post-war Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*. №. 4(737), pp. 3-22. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003> (accessed July 06, 2026).
3. Zhykaliak M. V. (2025). Ekonomichna stiikist Ukrainy [Economic resilience of Ukraine]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*. No. 1(79), pp. 172-181. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1\(79\)-172-181](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1(79)-172-181) (accessed July 08, 2026).
4. Kniazieva O. V., Izha M. M., Diadiura K. O., Pakhomova T. I., Domashevskaya K. O. (2025). Stiikist do nebezpekovykh vyklykiv: ukrainskyi ta yevropeyskyi kontekst: navchalnyy posibnyk [Resilience to security challenges: Ukrainian and European context: textbook]. Odesa: NU "Odeska politehnika". 175 p. Available at: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/node_int_progs/navchalnyy_posibnyk_2025_proyekt_no_101175025_-_euresissecur.pdf (accessed July 08, 2026) (in Ukrainian).
5. Kozlovskiy S. V., Skomarovskiy V. V., Solonenko Yu. V., Dovhaliuk Yu. S. (2025). Otsinka stiikosti ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh viiny [Assessment of the resilience of Ukraine's economic development under wartime conditions]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. No. 9. pp. 78-82. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.78> (accessed July 06, 2026).
6. Sytnyk H. P. (Ed.). (2024). Kontseptualni zasady natsionalnoi stiikosti ta derzhavna polityka vrehuliuvannia voienno-politychnykh konfliktiv: kolektyvna monohrafiia [Conceptual foundations of national resilience and state

policy for regulating military-political conflicts: collective monograph]. Kyiv: Akadempres. Available at: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/391/files/221d1a94-527f-475a-9005-2c66fc64f84e.pdf> (accessed July 08, 2026) (in Ukrainian).

7. Martusenko I. V. (2026). Hlobalno-tsyvilizatsiinyi zsuv ta formuvannia novoho ekonomichnoho svitoporiadku: rol Ukrainy u zabezpechenni staloho rozvytku, mizhnarodnoi torhivli ta hlobalnykh partnerstv [Global civilizational shift and the formation of a new economic world order: Ukraine's role in ensuring sustainable development, international trade and global partnerships]. *Ekonomika ta suspilstvo*. No. 87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-87-7> (accessed July 06, 2026).

8. Reznikova O. O. (2022). Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyshcha: monohrafiia: monohrafiia [National resilience under a changing security environment: monograph]. Kyiv: NISS. 532 p. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2022.01> (accessed July 08, 2026) (in Ukrainian).

9. Khoma N. M. (2024). Natsionalna stiikist: zmist ta stratehiia zabezpechennia v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia [National resilience: content and strategy under wartime and post-war recovery]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Istorii. Politolohiia*, issue 38, pp. 119-128. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-14-38-119-128> (accessed July 08, 2026).

10. Umantsiv Yu., Shkuropadska D. (2023). Natsionalna stiikist Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [National resilience of Ukraine under martial law]. *Scientia Fructuosa*. No. 151(5), pp. 4-19. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(151\)01](https://doi.org/10.31617/1.2023(151)01) (accessed July 08, 2026).

11. OECD. (2025). OECD Economic Outlook. Volume 2025, Issue 2: Resilient Growth but with Increasing Fragilities. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://doi.org/10.1787/9f653ca1-en> (accessed July 08, 2026).

Дата надходження статті: 23.06.2026

Дата прийняття статті до публікації: 05.08.2026

Дата публікації статті: 18.08.2026